

CHRISTEN I MELLBY

Bonde och poet

Av Sven Rydstrand

Ur Hällungen 1958

CHRISTEN OLSSON levde och verkade i Bro socken. En fjärdedel av hemmanet Mellby hade han ärvt efter sin fader Olof Nilsson och dennes hustru, som hette Barbro. Om Christen var född på Mellby, framgår inte av kyrkoböckerna, men i alla fall såg han dagens ljus någonstans i Bohuslän den 26 oktober 1775. Han gifte sig år 1800 med hemmadottern Anna-Maja Andersdotter från Grov i Bro. En tid ägde han även en gård på norr Häller i Bro socken, och det vill synas, som om han också ägt eller åtminstone tidvis brukat gårdar i Svarteborg och Tanum. Men han gjorde konkurs och måste lämna ifrån sig dessa. Gården på Mellby övertogs av hans son, Olof. Själv dog Christen på Mellby år 1858, således i sitt 82:a levnadsår. Han sörjdes då av änkan och sju barn. Numera är hans släkt helt försvunnen ur socknen.

Det är mest genom sina folkliga visor och dikter, som Christen i Mellby gått till eftervärlden. Han var nämligen en allmogeskald

av rätt betydande mått, ehuru hans alster aldrig blev tryckta. Mest ville han vandra omkring i bygderna och föredraga sina dikter, berätta historier och få reda på, hur folk hade det. På så sätt fick han stoff till visorna, i vilka han på ett ganska målande sätt skildrade folkets liv. Han blev märkta populär bland både hög och låg, ja, till både präster och annat lärt folk fick han komma och roa med sina visor vid högtidliga tillfällen. Han målade också små tavlor med verser och blommor på, och med dessa hyllade han sina vänner vid bröllop och begravningar och andra högtider. För att skaffa färger till målningen, samlade han mossor av olika slag ute i markerna och framställde på så sätt själv färgämnen. Han var en verklig konstnär på det området, och det ansågs mycket värdefullt att få en sådan tavla av Christen. Ännu finns en och annan sådan kvar här och där ute i bygderna.

Vid alla möjliga festliga tillfällen var således Christen i Mellby obligatorisk gäst, vare sig det firades bröllop, barnsöl, julkalas eller begravning. Det var vid sådana tillfällen inte ovanligt, att han extemporerade sina högtidstal på vers, ty han hade ganska lätt för att rimma men svårare för att skriva, i synnerhet då han fått mycket vin och punsch i sig. Dock skrev han eljest ganska bra, för att vara en olärd bonde. Några få av hans handskrifter finns ännu bevarade, men sannolikt har de flesta av hans visor aldrig blivit nedskrivna av honom utan endast levat på folkets läppar. Men härigenom har de givetvis också blivit

ändrade i någon mån.

I huvudsak torde de dock ha sin ursprungliga form kvar, ty en visa, som allmänt sjunges och avskrivs, är inte så lätt att ändra.

En i dessa trakter så välorienterad person som författarinnan Emilie Flygare-Carlén har naturligtvis inte kunnat undgå att göra bekantskap med den populäre Christen i Mellby. Sannolikt är det också honom, som hon berättar om i "Ett köpmanshus i skärgården", där hon kallar honom för "Sven Dillhuvud". Visserligen har författarinnan förändrat hans drag åtskilligt, men det kan knappast vara någon annan än Christen, som åsyftas, då det talas om, att "hans plats vid Bottnafjorden (läs Brofjorden) bereder honom den med hans lynne så överensstämmande fördelen att officiera vid alla stortillfällen av baler, supéer, bröllop och begravningar".

Det berättas även i romanen, att "Dillhuvud" är diktare, varvid även ibland några små prov lämnas, så det är tydligt, att fru Carlén haft Christen i tankarna, då hon skrivit boken. Men i så fall får man nog förutsätta att Svartskär legat vid Fågelviken på Herrenäset och att det är prosten Thudén i Bro, som stått modell för kapellpredikant Gullbrandsson. Den, som känner till bygdens äldre historia, tycker i varje fall att förhållandena kring de nämnda personerna och platserna stämmer bra överens med de i romanen skildrade.

Vid begravningarna diktade Christen ofta visor i psalmtön. Dessa lade han ned mycken möda på och präntade ibland på tjockt papper. Ibland blev de satta inom glas och ram. Även dessa har i många fall bevarats, och det är troligt, att det finns flera, än som hittills är känt. I dessa dikter berömmar Christen vanligen den döde. Han framhåller också levnadens obeständighet och korthet t.ex. på följande sätt:

*"Vår tid är ganska flyktig
här,
vi inom kort försvinner.
Allt är blott möda, sorg,
besvär,
som likt en ström bortrinne.*

En s.k. åminnelsetavla, målad av Christen år 1812

I en av Christens julvisor tecknar han på ett målande sätt, hur det gick till på ett gammaldags julkalas. I denna dikt når bondepoeten ganska högt och visar, att han har den verkliga skaldebegåvningen. Julkalaset hölls någon gång i början av 1800-talet på gården Axtveten i Bro. Andra versen av visan lyder på följande sätt:

*"Se, hur de unga nu
vill sig i dansen skicka,
var gosse med sin flicka,
och spelman stryker ut.
De gamla sitter ju
i bänkar, på dem tittar,
kanske parabler diktar,
tar stundom ock en sup.
De leken ser, så fromt de ler
åt det som sker och önskar mer.
Buteljen jämt vill rinna,
att de kan supen hinna,
som lustigt rinner ner."*

En av de mest kända och sjungna av Christens visor är hans "Bröllopsvisa", som ännu sjunges här och var över stora delar av Bohuslän och även i Dalsland och Västergötland. Ursprungligen blev visan till vid ett bröllop på Ferlev i Bro någon gång under 1800-talets första decennier. Visan är 12 verser lång, och en del av den må här återges som ett prov på Christens diktkonst.

*"De va om våren, just ve den ti,
då kråger, kajer å foglar alle,
di bygger rerar, som di värper i,
men därom bör man ju inte tale.
Jä kom dom nära,
di ble farfära,
di trutte ja velle dom besvära,
men slang farbi, ja, ja slang farbi.*

*Men när ja kom fram ett stycke väj,
så feck ja höre bå brag å rammel.
Jä undra varom de rörte säj
å fråga därom bå ong å gammel.
De small å skrälla i berg å hälla,
ja trutte värila ho skulle fälla,
men står ino, ja, ho står ino.*

*A när ja kom fram te Färle bru
på Stångenäset, de långa, gilla,
så feck ja höra fiolens lju,
å i ska tru, de låd ente illa.
Ja börja hoppa, liksom e loppa,
ja, hele väjen ja sen galoppa,
korn så ditud, ja, kom så ditud.*

*A när ja sen kom på gården fram,
så mötte maj brurepiger granne,
de skänkte maj ock en dokti dram
å likaledes gott öl ur kanne.
Brynost å kage, de feck ja smage,
de gjorde gott i min söltne mage,
de gode kram, ja, de gode kram.*

I en av sina visor berättar Christen om ett besök på Saltkällemarknaden, som på den tiden kallades för "Sannemartnan" och pågick i dagarna tre:

*"Sannemartnan e en plats så bra, san,
far där kan en rikti rolet ha, san,
där en säljer kalvar,
å en köber halvar,
ja, en kan ju få de en vell ha, san."*

Det gick emellertid illa för poeten på marknaden, och i slutet av visan talar han om att han hamnat i arresten:

*"A där feck ja sedda inte andre dan, san,
aldri kom jä väl så illa ud på San, san,
fast ja söng å roba,
värst då allihoba.
Alle mine pänger dom tog fan, san."*

Christen i Mellby var förvisso ett original, en drömmare och dagdrivare, och han var sannerligen inte något mönster för en rationell jordbrukare. Men genom hans visor når oss en frisk ton från fädernas dagar.